

K československé vojenské doktríně

Pod pojmem československá vojenská doktrína chápou „...soustavu oficiálně československým státem přijatých názorů, zásad a norem pro řešení politických, ekonomických a vojenských problémů přípravy a vedení války Československem,“¹⁾ vojenskou vědu pak jako vědu, jejímž předmětem zkoumání je příprava a vedení ozbrojeného zápasu.²⁾

Na základě uvedených pojetí československé vojenské doktríny a vojenské vědy lze konstatovat:

— Obecně vzato je každá vojenská doktrína soustavou závazně kodifikovaných norem, jimiž je příslušnou autoritou určována realizace příprav a případného vedení války;

— V současné historické epoše je nejpevnější institucionální společenskou autoritou stát, a proto také státní vojenské doktríny jednotlivých států jsou nejzávažnější kategorií vojenských doktrín; jejich realizace je zabezpečována mocenským aparátem příslušného státu.

— Oprávněnost a praktická účinnost skupinových vojenských doktrín (např. koaličních) je přímo úměrná stupni integrace v příslušné nadstátní mocenské instituci nebo stupni ovládnutí členů příslušné koalice vedoucím členem daného společenství nebo závisí na stupni „akceptace“ koaličních doktrínálních zásad do státních vojenských doktrín členských států.

— Československá vojenská doktrína je tedy prakticky souhrnem československých státních norem, určujících odpovídajícím orgánům ČSSR jak připravovat a vést potenciální válku (nikoliv jen ozbrojený zápas, ale válku v celé šíři a hloubce obsahu tohoto pojmu).

— Vojenská věda naproti tomu nikterak není „státního“ charakteru, ale charakteru celospolečenského. Vojenská věda je kategorie celospolečenského

1) viz autorův článek v Lidové armádě č. 2/66 „Je či není československá vojenská doktrína?“

2) viz autorův článek ve Vojenské mysli „Věda a válka“.

poznání v oblasti ozbrojeného zápasu. Gnoseologicky tedy nemůže existovat nějaká „státní vojenská věda“. Dnes přijaté dělení celospolečenského poznání v oblasti ozbrojeného zápasu na socialistickou vojenskou vědu a buržoazní vojenskou vědu je dělení nikoliv z hlediska gnoseologického, ale z hlediska ideologicko-politického; je to pouze vnitřní dělení celospolečenské vojenské vědy podle dalšího, dodatečného kritéria — v daném případě, stručně řečeno, podle světového názoru vědeckých pracovníků.

— Ve srovnání s vojenskou doktrínou tedy vojenská věda, odhalující a zkoumající zákony a zákonitosti ozbrojeného zápasu, rozpracovává a připravuje jen vojenskou (vojenskovědní) část norem (názorů a zásad) vojenské doktríny. Další část vědecky rozpracovávají a připravují další vědy, především pak politické, společenské a ekonomické.

Při diskusích, které se u nás rozvinuly o československé doktríně, mnozí z diskutujících poměrně často, a přitom zcela neoprávněně, zaměřovali, resp. ztotožňovali dva problémy: na jedné straně existenci či neexistenci československé státní vojenské doktríny a na druhé straně závislost či nezávislost československé vojenské doktríny na sovětské vojenské doktríně a na vědeckých výsledcích, dosažených sovětskou vědeckovýzkumnou základnou v oblasti vojenské vědy a věd politických, společenských a ekonomických.

To, že v zájmu ujasnění existujícího objektivního stavu bylo nutné vystoupit proti názorům, popírajícím existenci československé státní vojenské doktríny (a obdobně i existenci vojenských doktrín dalších samostatných států), to přece neznamenovalo, že by nebyl uznáván zásadní vliv např. sovětské vojenské doktríny na vojenské doktríny ostatních států socialistického tábora a tedy i na naši československou vojenskou doktrínu.

Tento naprosto nepopiratelný vliv nelze ovšem chápat jako dogmaticky neměnný svým rozsahem a zejména pak svou formou. Vývoj tohoto vlivu má svůj časově i obsahově historický fixovatelný průběh.

Když po osvobození Československa v roce 1945 vyvstala nezbytnost upřesnit zásady budování nových ozbrojených sil, byly u tehdejších politických i vojenských představitelů velmi rozdílné představy o těchto zásadách — tedy o zásadách státní vojenské doktríny (i když jsme je tehdy doktrínou nenazývali).

Nejen do února 1948, ale i po něm, probíhaly v oficiálních kruzích diskuse i spory o tom, jaké ozbrojené síly a zejména podle kterého vzoru by mělo Československo budovat. Vedle názorů vyžadujících budování našich ozbrojených sil podle „východního“ nebo podle „západního“ vzoru se vyskytly i názory, že československé ozbrojené síly by měly být budovány podle československé vojenské doktríny. Tehdy ovšem pod termínem „československá vojenská doktrína“ byl chápán buď názor předmnichovského vedení buržoazního státu a buržoazního armádního vedení na přípravu obrany buržoazní republiky nebo vojenská doktrína Československa, jako státu vybudovaného podle tzv. teorie „mostu“ mezi Východem a Západem. Je tedy zcela jasné, že pro lidově demokratické Československo a rozhodující složku jeho politického vedení, dělnickou třídu, byly především politické normy takovýchto pojetí „československé“ vojenské doktríny nepřijatelné.

Nechci rozebírat boje o politickou moc v novém Československu, jejichž jedním ze základních projevů je i vytyčení zásad budování a použití ozbrojených sil.

Zvítězila jediné správná linie odpovídající objektivním zákonitostem své doby a československé ozbrojené síly byly budovány — podle sovětského vzoru.

Otázka, které je třeba věnovat pozornost v mém článku, je **forma způsobu převzetí vojenské doktríny velkého státu malým státem** — převzetí sovětské vojenské doktríny Československem.

Na přelomu čtyřicátých a padesátých let vedení naší strany a vedení našeho státu zvolilo při přejímání sovětské vojenské doktríny jedinou možnou tehdy variantu, to je její převzetí v celém komplexu, tedy včetně i těch zásad a norem, jež byly vysloveny specifikou SSSR na daném stupni jeho vývoje a jež ve specifických podmínkách Československa potřebovaly citlivou aplikaci. Na takovou aplikaci však tehdy nebylo ani dostatek času, ani dostatek vědecky fundovaných a přitom tříděně spolehlivých pracovníků, schopných teoreticky rozpracovat potřebné rozborů a návrhy.

Vedení naší strany a našeho státu akceptováním sovětské vojenské doktríny vytvořilo si své názory, kodifikovalo je jako závazné normy pro přípravu a realizaci „obranu naší republiky“, a **de facto tak ustavilo státní vojenskou doktrínu nové Československé republiky**, i když jsme v oné době náplň termínu „vojenská doktrína“ chápali zcela jinak... Při tom na věci nic nemění ani ten fakt, že tato československá doktrína byla, obrazně řečeno, „doslovným překladem z ruštiny“.

Charakteristickým rysem takového vytvoření vojenské doktríny je tedy bezprostřední převzetí vojenské doktríny jednoho státu státem druhým.

V procesu budování našich ozbrojených sil a řešení úkolů přípravy státu k případné válce, v souladu s růstem tříděně politické i odborné kvality odpovídajícího státního aparátu, bylo pak v dalších letech postupně přikročeno k rozborům a rozpracování určitých otázek, určitých československých specifik.

A jak je tomu se vztahem československé vojenské doktríny k vojenské doktríně sovětské dnes?

Dnešní vztah obou uvedených doktrín je ve své podstatě nezměněn: **obsah sovětské vojenské doktríny**, jako doktríny politicky, ekonomicky, vědecky, technicky i vojensky daleko nejsilnějšího státu socialistického tábora **je determinujícím východiskem pro vojenské doktríny ostatních socialistických států a tedy samozřejmě i pro československou vojenskou doktrínu**.

Ovšem v naší současnosti přijímají stranické i státní orgány případně **nové závěry, názory a normy za doktrínální** nikoliv jako nějaký „překlad“ z ruského textu „sovětské vojenské doktríny“, ale **jako výsledek rozborové a návrhové činnosti naší československé vědecké základny**, absorbující ovšem do svých výchozích teoretických a vědeckých fondů výsledky vědecké práce celospolečenské vědecké základny, tedy výsledky vědecké práce vědeckých pracovníků především sovětského, ale i našeho státu a ostatních socialistických států, stejně tak i dostupné nám výsledky práce vědeckých pracovníků států našich potenciálních nepřátel.

Obsah sovětské vojenské doktríny, vojenské doktríny československé a vojenských doktrín ostatních členských států Varšavské smlouvy tvoří dialektickou coincidenci: **shodné celkové cíle a shodné obecné zásady jsou propracovávány ve specifické systémy názorů, zásad a norem pro přípravu a vedení války jednotlivými státy v rámci koaliční války, podle individuálních specifik jednotlivých členských států**.

Z předchozího rozboru vyplývá i **vztah československé vojenské doktríny k příslušným vědním oblastem**. Použijeme-li analogie k právně vědní oblasti, pak můžeme vzájemný vztah státní vojenské doktríny a příslušných vědních oblastí

přirovnat ke vztahu „zákoníku“ (jako souhrnu zákonů) k příslušné teorii, na jejímž podkladě jsou návrhy zákonů formulovány, upřesňovány, zdůvodňovány a doporučovány k právní kodifikaci zákonodárným orgánům státu.

Veškerá vědecká, teoretická práce při přípravě „doktrinálních návrhů“ je funkcí vědy: návrhy politických doktrinálních zásad jsou funkcí politických věd, návrhy ekonomických doktrinálních zásad — funkcí ekonomických věd a návrhy vojenských principů vojenské doktríny pak — funkcí vojenské vědy.

Tento vztah vědy a doktríny může být ovšem nerespektován mocenským rozhodnutím státní autority, která může kodifikovat za doktrinální normu i vědecky neprokázaný nebo dokonce i nevědecký, subjektivistický názor (ať určitého jedince, či kolektivu).

Jiné narušení správného vztahu vojenské doktríny a vědy může nastat posuzováním doktrinálních zásad jako apodiktických, nediskutovatelných dokonce i pro oblast vědeckého poznání.

Vedle této stránky vzájemného vztahu doktrína—věda, při čemž vědecká teorie představuje jakousi oblast nadřazenou doktríně, oblast v níž se tedy tvoří, vyvíjí a formulují návrhy doktrinálních zásad a předkládají se pak mocenským orgánům k jejich politicko-právní kodifikaci — existuje ještě **druhá stránka tohoto vztahu: vojenská doktrína**, jako státní norma pro řešení otázek přípravy a vedení války daným státem **určuje vědním oblastem, které problémy a které otázky mají přednostně řešit**, aby byla zabezpečena realizace doktríny v praktickém životě daného státu. A v této funkci je tedy vědecká teorie — vojenské doktríně prakticky podřízena.

Povšimněme si nyní blíže vlivu těchto závěrů na vojenskou vědu. **Vojenské závěry československé vojenské doktríny vyžadují od vojenskovědecké základny ČSLA, aby byla trvale schopna sledovat realizaci procesu poznání v oblasti ozbrojeného zápasu.** Vojenskovědecká základna ČSLA musí proto mít vybudovánu a dostatečně dotovanu především **vojenskovědní informační složku.**

Nebylo by únosné požadovat, aby vojenskovědecká základna ozbrojených sil malého státu, jako je Československo, vědecky „rozhýžela“ všechny oblasti vojenskovědeckého zkoumání. Pokud snad se takové požadavky u nás vyskytují, jsou to požadavky příliš velikašské a v našich konkrétních podmínkách nerealizovatelné.

Je ovšem nezbytné zabezpečit takovou organizaci a takové vybavení vojenskovědecké informační služby ČSLA, aby bylo možné podchytit a trvale sledovat všechny poznatky celospolečenského vědeckého bádání v oblasti přípravy a vedení ozbrojeného zápasu. Instituce takto chápané informační služby pak musí být schopny v přehledných studiích trvale informovat vedení naší strany, našeho státu a velení našich ozbrojených sil o současném stavu poznání v příslušných vědních oborech nebo v příslušných problémech, či otázkách.

A takto vybudovat vojenskovědeckou informační službu ČSLA — je objektivním požadavkem československé vojenské doktríny vůči oblasti vojenské vědy.

Vedle informační složky je ovšem nezbytné vytvořit v ČSLA i **výkonnou řešitelskou vojenskovědeckou základnu** z tvůrčích vědeckých pracovníků, schopných řešit specifické československé problémy a otázky v příslušných vědních oblastech.

Tento požadavek je rovněž objektivním požadavkem československé vojenské doktríny vůči vojenské vědě.

Analogické jsou i vztahy politických doktrinálních závěrů k politickým vědám a ekonomických doktrinálních závěrů k vědám ekonomickým, jakož i cel-

kových doktrínálních požadavků k ostatním vědním oborům, jako např. k technickým vědám, různým společenským vědám apod.

Obecně lze učlenit **požadavky československé vojenské doktríny vůči vědecké základně** našeho státu do dvou skupin úkolů:

1. Zabezpečit trvalou, komplexní informaci o současném stavu společenského poznání v dané oblasti;

2. zabezpečit vyřešení specificky československých problémů a otázek dané oblasti.

Zvláštní a přitom velmi **závažnou úlohou vojenské doktríny každého státu je její koordinační a integrační funkce**: vojenská doktrína je totiž realizátorem sladění politických, vojenských a ekonomických zásad řízení a rozhodování státní moci v oblasti přípravy a případného vedení války.

I když např. výsledky poznání jednotlivých věd a vědních oblastí opravňují k formulaci návrhu úpravy nebo změny příslušné doktrínální zásady či normy, je to právě proces kodifikace těchto návrhů, během něhož musí být koordinovány, sladěny a případně i upřesněny a pozměněny návrhy nejen teorie politických, vojenských a ekonomických věd, ale zejména i podmínky, realita, či nereálnost jejich realizace ve specifických podmínkách daného státu.

Vojenská doktrína propouští do praktického života státu jen ty myšlenky, zásady, teorie a normy, které jsou v dané historické etapě, v daném státě účelné a realizovatelné. Naproti tomu vojenskou doktrínou neprojdou do praxe a realizace ty návrhy závěrů, norem, či celých teorií, které státní moc nekodifikuje, nepřijme, i kdyby z hlediska příslušné vědy byly sebeprogressivnější a sebevědeckější.

Druhou úlohou koordinační a integrační funkce státní vojenské doktríny pak je její usměrňování nejen ozbrojených sil, ale všech resortů a všech orgánů řízení státního života k uskutečňování potřebných jak celostátních, tak resortních opatření v oblasti přípravy a vedení války podle jednotné vůle, podle jednotných závěrů, zásad a norem — prostě podle státní vojenské doktríny.

* * *

Chápeme-li tedy státní doktrínu jako souhrn závazných státních norem, pak musí být vytvořeny potřebné podmínky, aby plnění těchto norem mohlo být mocensky vynuceno. Takové pojetí vojenské doktríny a její funkce ve státě vyžaduje určitá organizační opatření:

— I když nelze předpokládat, že státní vojenská doktrína by mohla být zpracována jako nějaká souhrnná publikace, přece jen je nezbytné **soustředit základní doktrínální zásady a normy**, formulované a kodifikované dnes na nejrůznějších místech: ve státní ústavě, v jednotlivých zákonech, vládních nařízeních, v základních řešeních ústředních stranických orgánů apod.;

— Ve státě je nezbytný **orgán, jehož právem a povinností by bylo sledovat realizaci státní vojenské doktríny** ve všech orgánech, resortech a institucích státního řízení a zejména pak upozorňovat ústřední mocenské orgány státu na případné nedodržování doktrínálních zásad při řízení vnitřního života jednotlivých resortů (např. průmyslu, dopravy apod.).